

УДК 373.62(07)+33(07)

Юрій Ковальчук

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ В УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Україна є аграрною країною, і забезпечення динамічного розвитку сільськогосподарського виробництва є пріоритетною задачею для нашого суспільства. Аграрне виробництво є однією з найважливіших галузей економіки нашої країни. Тому головним сьогодні є правильний вибір ефективного господарювання в аграрному виробництві, яке неможливе без підготовки відповідних кадрів. Зважаючи на вище зазначене, виникає потреба підготовки підростаючого покоління до життя і праці в нових умовах. А отже, й мета, й зміст суспільно-корисної праці повинні відповідати сучасним вимогам і ринковій економіці.

Завдання суспільно-корисної праці – готувати школярів до трудової діяльності, забезпечити правильність вибору майбутньої професії, та сприяти найшвидшій адаптації у нових економічних умовах. Особливо необхідно передбачити ознайомлення учнів сільських загальноосвітніх шкіл з основами сучасної економіки, метою, принципами, завданнями та методами економічної діяльності.

Соціально-економічним і психолого-педагогічним аспектам трудової підготовки учнів сільської школи присвячені дослідження І. П. Андрушука, О. М. Коберника, В. М. Мадзігона, В. В. Мельніченка, Т. М. Міщенко, М. П. Тименка, Л. А. Чорного та багатьох інших дослідників.

Питання вдосконалення змісту й методики технологічної підготовки в загальноосвітніх навчальних закладах відображено у дослідженнях О. О. Білоблосцького, І. С. Волощука, В. О. Дідуха, Г. Є. Левченка, Ю. В. Кирильчука, В. К. Сидоренка, Г. В. Терещука, Д. О. Тхоржевського та ін.

Багато вчених вважають, що сільськогосподарську працю, основи агрономії та економіки необхідно розглядати як основні складові системи технологічної освіти і трудової підготовки сільської молоді, щоб школа відповідала вимогам сучасності, могла забезпечити сільськогосподарське виробництво політехнічно підготовленими кадрами. Реформування сільського господарства, його перехід на нові форми господарювання вимагають від сільської молоді сучасної політехнічної та економічної освіти і практичної трудової підготовки.

Тому, для досягнення результативності суспільно корисної праці в умовах сільської школи насамперед необхідно виділити мінімальний перелік знань, умінь, навичок, потрібних для успішного входження в ринкові відносини.

Метою статті є охарактеризувати вимоги, які ставляться на сучасному етапі розвитку аграрного виробництва до формування

економічних знань в учнів сільської школи у процесі технологічної підготовки та методів їх реалізації.

Основні функції сільськогосподарського виробництва зводяться до задоволення попиту споживачів у певних видах сільськогосподарської продукції, послуг і максималізації прибутку. Останнє водночас є і метою господарської діяльності підприємства, бо в умовах ринкової конкуренції саме отримання певної величини прибутку дає можливість утримувати й закріплювати свої позиції на ринку. Ця мета може бути досягнута лише при оптимальній комбінації застосовуваних виробничих факторів і інноваційній політиці.

Фермерське господарство є найбільш пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства в державі. У зв'язку з цим створюються умови для державного захисту фермерства, його інтересів та економічної підтримки. В пошуку розв'язання проблем, що виникають, слід: повніше використовувати правову базу розвитку і підтримки підприємництва; створити спеціальну систему фінансування, кредитування і страхування підприємницької діяльності на селі, а також систему забезпечення матеріальних умов розвитку підприємництва; сформувати ринкову інфраструктуру і конкурентне середовище для забезпечення підприємницької діяльності; створити систему підготовки кадрів для підприємницької діяльності; розробити систему інформації і науково-технічної підтримки сільськогосподарського підприємництва, яка повинна включати: оперативну інформацію про зміни в законодавстві; інформацію про наявність товарно-матеріальних цінностей; моніторинг ринку цінних паперів, рівня цін, котирувальних акцій, курсів іноземних валют, діяльності фінансових інститутів; інформацію про суб'єкти господарювання; інформаційний банк даних про досвід аналогічного підприємництва за кордоном тощо [3].

Фермерами стають, як правило, досвідчені, висококваліфіковані, майстерні люди, які добре знають свою справу – агрономи, економісти, механізатори. Вони добре ознайомлені з технологією і організацією всієї номенклатури сільськогосподарського виробництва. Проте цих знань і досвіду для фермера – самостійного виробника в умовах ринкових відносин – недостатньо. Потрібно оволодіти методами, стилем, рисами незалежного підприємця, наполегливо пізнавати закони ринку, знати свої права, орієнтуватися в законах державної підтримки фермерства.

Перед фермерами лежить широке поле діяльності в організації сучасного високорентабельного конкурентоспроможного товарного виробництва сільськогосподарської продукції. Це загальна мета фермерства країни, а мета кожного фермера – досягти максимального обсягу виробництва продукції та прибутків після її реалізації. Для цього фермер повинен добре знати особливості свого господарства, якість землі, місцеві погодні умови, вміти аналізувати попит і пропозицію ринку, його кон'юнктуру, правильно визначати спеціалізацію господарства. Іншими словами, в сучасних умовах підприємцеві необхідно оволодіти трьома

найважливішими властивостями: «знати», «вміти», «хотіти».

Знати – означає мати всю потрібну інформацію, оволодіти потрібними знаннями, щоб свідомо робити свою справу.

Кожному сучасному підприємцеві, фермерові, керівникові підприємства потрібно володіти достатнім обсягом знань, прагненням, щоб їх праця стала працею творчою, результативною, успішною.

Крім того, що фермер повинен мати широку обізнаність у сфері своєї діяльності, йому також необхідно володіти необхідними вміннями. Що таке вміння для фермера, підприємця? Уміння – це вже сформована здатність на основі своїх знань і навичок досягнути своєї мети [3].

Уміння для підприємця – поняття широке. «Уміти», зокрема, означає:

– досягти мети з якнайменшими затратами праці, часу, ресурсів, тобто працювати ефективно; досягти лідерства у вирощуванні, переробці, реалізації високоякісної продукції, доступної споживачеві, створити здоровий психологічний клімат і доброзичливість у стосунках з людьми, партнерами, постачальниками, споживачами тощо, добирати працівників, які знають свою справу, ініціативних, сумлінних, здатних до самоорганізації і самооцінки своїх дій, що є важливим регулятором поведінки, впливає на ефективність діяльності людини і розвиток особистості; збільшувати систематично обсяги виробництва, продажу продукції, знижувати витрати на неї, підвищувати конкурентоспроможність продукції, що є гарантією успіху, ефективності, рентабельності, прибутковості;

– не боятись конкуренції, а бачити переваги свого виробництва і своїх товарів, продовжуючи безперервне їх удосконалення, поліпшувати маркетингову діяльність за допомогою реклами своїх товарів, їх нових властивостей і заохочування покупця, застосовуючи нові методи роботи зі споживачем;

– не стояти на місці, а постійним поліпшенням роботи та управління підвищувати культуру виробництва, створювати виробництво світового класу і стандарту;

– бути організатором виробництва, щоденно стежити за інформацією про світовий досвід у сфері фермерства, ефективно реалізувати свою головну функцію суб'єкта нового типу товарного сільськогосподарського виробництва [3].

Все це вимагає глибоких економічних знань. В умовах ринкової економіки виживає лише те виробництво, яке найбільш грамотно і компетентно визначить вимоги ринку, створить і організує виробництво продукції, що користується попитом, забезпечить високим прибутком висококваліфікованих робітників [4].

Визначальним напрямом діяльності кожного підприємства за умов ринкових відносин є вивчення ринку товарів або ситуаційний аналіз. Такий аналіз повинен передбачати комплексне дослідження ринку, рівня конкурентоспроможності й цін на продукцію, інших вимог покупців товару, методів формування попиту та каналів товарообігу, зовнішнього і

внутрішнього середовища підприємства.

Результати вивчення ринку товарів служать вихідною базою для обґрунтування конкретних шляхів удосконалення і розвитку інноваційної діяльності підприємства (фірми) на перспективний період. Інноваційна діяльність охоплює науково-технічні розробки, технологічну і конструкторську підготовку виробництва, запровадження технічних, організаційних та інших нововведень, формування інвестиційної політики на найближчі роки, визначення обсягу необхідних інвестицій тощо.

Наступним найбільш складним за обсягом і вирішенням організаційно-технічних завдань напрямом є виробнича діяльність, її організація та оперативне регулювання в просторі й часі. З усієї сукупності постійно здійснюваних заходів, що з них складається виробнича діяльність, найважливішими треба вважати: обґрунтування обсягу виготовлення продукції певної номенклатури та асортименту відповідно до потреб ринку; формування маркетингових програм для окремих ринків і кожного виду продукції, їхню оптимізацію щодо виробничих можливостей господарства; збалансування виробничої потужності та програми випуску продукції на поточний і кожний наступний рік прогнозного періоду; забезпечення виробництва необхідними матеріально-технічними ресурсами; розробку й дотримання узгоджених у часі оперативно-календарних графіків випуску продукції [1].

Але характерною для сільськогосподарського виробництва залишається проблема відсутності спеціалістів відповідних галузей, робочої сили взагалі. Село сьогодні відчуває не тільки потребу в різноробочих, механізаторах, операторах машинного доїння, а все відчутніше зростає попит на економістів, менеджерів, програмістів, інженерно-технічних працівників, що створює сприятливі об'єктивні умови для сільських дітей отримати робочі місця в місцевих господарствах.

Утворення різних форм організації сільськогосподарського виробництва дає учням можливість спробувати себе не тільки у виробничих бригадах, а й в орендному і сімейному підряді, в учнівських кооперативах, малих підприємствах тощо і власним розумом оцінити позитивні й негативні сторони кожної з форм, творчо підійти до їх вибору. А це, в свою чергу, приводить до перетворення самого школяра, його свідомості, ставлення до знарядь праці, результатів діяльності.

У процесі суспільно корисної, продуктивної праці та підготовки учнів до життя і трудової діяльності в умовах ринкової економіки при загальноосвітніх школах варто створювати різноманітні об'єднання з приватною формою власності. Засновниками можуть бути батьки учнів, учні, вчителі. Учні повинні мати максимальну самостійність у діяльності.

Та головне – це адаптація молодого покоління до ринкових умов, до нової політичної ситуації, набуття нових трудових знань, умінь і навичок.

Тому суттєвих змін потребують завдання, зміст, форми і методи трудової, економічної, екологічної підготовки сільських школярів і система профорієнтації.

А це, в свою чергу, має відобразитися на змісті та методиці технологічної та економічної підготовки учнів сільських загальноосвітніх навчальних закладів. Адже така підготовка учнів у сучасній сільській загальноосвітній школі не може здійснюватися відірвано від реального місцевого соціального та виробничого середовища, тих соціально-економічних реформ, які відбуваються на сучасному етапі розвитку аграрного виробництва.

Розкриваючи проблеми аграрного виробництва, неможливо чітко їх усвідомити, не враховуючи стан політехнічної трудової підготовки учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, не простеживши паралелі та не визначивши зв'язків між виробництвом (промисловим і сільсько-господарським) та освітою, зокрема трудовою підготовкою молоді.

Як відомо, метою технологічної підготовки в сільському загальноосвітньому закладі є забезпечення повноцінного фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку особистості учня шляхом трудового навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських і національно-культурних цінностях, виховання селянина у високому розумінні його соціальної ролі в демократичному суспільстві через формування дбайливого, розумного, відповідального господаря, який має глибокі знання з техніки, технології, економіки, екології, організації сільськогосподарського виробництва тощо [2].

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в аграрному виробництві, не могли не вплинути на систему трудових ціннісних орієнтацій молоді, на систему трудової підготовки в сільських загальноосвітніх закладах. Багатоукладність аграрного сектору, впровадження різних форм власності, нових методів господарювання є необхідною умовою розвитку ефективного сільськогосподарського виробництва. Існуюча система трудового навчання в галузі сільськогосподарської праці не враховує потреб аграрного сектору, а тому потребує суттєвих змін як щодо змісту навчання, так і форм та методів. Трудове навчання сьогодні, на думку учнів (51,8 %), не дає необхідних знань і вмінь, які дали б можливість у майбутньому працевлаштуватися з матеріальною вигодою, не має відповідного впливу на вибір майбутньої професії, що підриває авторитет даного предмета як серед учнів, так і серед учителів-предметників.

Сучасні технології в сільському господарстві передбачають високу технологічну підготовку сільськогосподарських працівників. Тому учні повинні бути обізнаними з існуючими технологіями вирощування та переробки сільськогосподарської продукції, професійно вивчати сучасні методи, способи ведення сільського господарства, а також засоби малої та великої механізації праці в рослинництві та тваринництві. Цю вкрай важливу інформацію для сільського жителя має змогу і повинна надати галузь технології шляхом профілізації предмета згідно з сучасними вимогами економічного розвитку держави, сільського господарства та попиту знань і вмінь учнів.

Проведене дослідження дало змогу виявити реальний стан проблем, які впливають на трудову підготовку сільських школярів, необхідність їх розглядати у тісному взаємозв'язку з реформуванням аграрного виробництва. Та перш за все необхідно реформувати зміст технологічної підготовки школярів сільських загальноосвітніх навчальних закладів. Розв'язати цю проблему допоможе ефективна організації різних форм багатопрофільного учнівського виробництва, забезпечення цього процесу новою технікою, належним устаткуванням майстерень і кабінетів, відповідно до потреб села та інтересів молоді, враховуючи соціально-економічні чинники.

Як показує аналіз ситуації, яка склалася сьогодні в освітній галузі «Технології» в сільських загальноосвітніх школах, суттєвого поліпшення вимагає організація трудового і профільного навчання, системи профорієнтаційної роботи з учнями сільських шкіл, яка потребує врахування сучасних умов розвитку аграрного комплексу. Доцільно включати у навчальні плани шкіл всіх ступенів предмети сільськогосподарського циклу, ввести як факультативи, гуртки, клуби чи інші організаційні форми профорієнтаційні предмети, які давали б учням змогу орієнтуватися в нових технологіях та економічних основах сільськогосподарського та промислового виробництва. Тобто роботу слід проводити в таких напрямках:

- пошук засобів, які компенсують недоліки організації технологічної підготовки учнів у сільському загальноосвітньому навчальному закладі;
- пошук засобів, які дають можливість гнучко управляти процесом трудової підготовки сільських школярів для позитивного використання цих умов;
- пошук шляхів технологічної підготовки старшокласників сільських шкіл до професій сільськогосподарського напрямку;
- корегування змісту трудової підготовки учнів сільських шкіл відповідно до потреб сільського господарства і суспільства в цілому;
- пошук шляхів для покращення умов праці сільського вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про господарські товариства» від 5 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – С. 682.
2. Коберник О. М. Організація життєдіяльності учнів сільської школи / Олександр Миколайович Коберник. – К. : ТОВ «Міжнар. фін. Агенція», 1998. – 92 с.
3. Особливості розвитку підприємництва в аграрному секторі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agroua.net/economics/documents/category-138/doc-277>.
4. Економіка підприємства : учебник для вузов / [Л. Я. Аврашков, В. В. Адамчук, О. В. Антонова и др. ; под. ред. проф. Горфинкеля, проф. В. А. Швандра]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 742 с.